

Rudi Vouk

Ob nedavni 60. obletnici avstrijske državne pogodbe je 122 podpisnikov vložilo v parlament pobudo za notifikacijo nasledstva ADP. Ne samo ta akt, potreben je mednarodnopravni angažma Slovenije, morda internacionalizacija 7. člena, sicer bo obveljalo avstrijsko stališče, razlaga sogovornik. Pripoveduje, kako obrobna je postala manjšina.

Če Slovenija ne oporeka, bo obveljala

Tekst

Saša Vidmajer

Foto

Uroš Hočevar

Rudi Vouk, doma iz Dobrle vasi na slovenskem avtohtonem naselitvenem ozemlju na avstrijskem Koroškem, se kot odvetnik ukvarja zlasti s pravnimi zadevami med Avstrijo in Slovenijo. S svojimi pobudami je izterjal na desetine za manjšino ugodnih odločitev ustavnega sodišča.

“

Notifikacija nasledstva ADP je večna tema, Slovenija odlaša več kot dvajset let, zdajšnji trenutek ni videti najprimernejši. Kaj mislite?

Trenutek je primeren kot vsak drug, ni bolj, manj primerne. Čas, ki je dejansko bil primeren, je zamujen, to je bilo takoj po samo-

stojnosti, ko je Slovenija sporočila drugim državam, v katere mednarodne pogodbe bo vstopila. Morda je upravičeno upala na pomoč Avstrije pri mednarodnem priznavanju in je ni hotela s kako potezo razjeziti. Tudi naslednji zelo ugoden trenutek ob vstopu v Evropsko unijo je zamudila. Trenutek, ko smo koroški Slovenci od Slovenije celo zahtevali, da sporoči, da je naslednica ADP, je bilo sprejemanje ustavnega zakona o dvojezičnih tablah in uradnem jeziku. Ustavni zakoni so vsebinsko spreminjali 7. člen in tedaj bi bilo potrebno, da Slovenija pove, da zanjo člen velja v tej obliki, kot je, in da ne bo pustila vsebinske revizije. Tudi to je bilo zamujeno. Od tedaj najprej je pravzaprav čisto vseeno, kateri trenutek si nekdo izbere.

Ali Avstrija po vseh teh letih sploh še resno jemlje naše razprave, verjame, da bi Slovenija dejansko priglasila nasledstvo?

Verjetno jih ne jemlje več preveč resno in gre predvsem za notranje slovenske debate. Če bi se zgodilo, da bi Slovenija dejansko priglasila nasledstvo, bi se Avstrija verjetno odzvala s kakšno protestno noto. A to bi tudi bilo vse. Ko je Češka notificirala nasledstvo, se ni zgodilo nič groznega, širša javnost za to ni niti izvedela.

Kakšne so bile posledice češkega akta pred desetimi leti? Je vplival na dvostranske odnose?

Pravzaprav ni bilo nobenih posledic. Pri čemer je češki primer seveda precej drugačen, češka manjšina v 7. členu ni omenjena. Češki korak bi se dalo razumeti kot akceptiranje meja, ki so del ADP. Kar bi bil logičen argument tudi za Avstrijo in Koroško, da z notifikacijo še enkrat potrdita vprašanje meja, četudi bi bilo smešno trditi, da so vprašljive.

Ne vem, kako bi se dalo argumentirati avstrijsko pozicijo. Kar se tiče manjšinske zaščite, ja kdo bi pa lahko bil naslednik 7. člena, če ne Slovenija? Ali Kosovo? Makedonija? Saj to je neumnost. Treba pa je upoštevati lastnost mednarodnega prava – ni tako zelo trdno kot nacionalno pravo, ki je ulito v zakone – če ga subjekti mednarodnega prava prenehajo uporabljati, zelo hitro izgubi veljavo. To je naš problem 7. člena. Če Avstrija trdi, da je, kar se tiče topografije in jezika, ta člen izpolnjen, čeprav mi vemo, da ni, in temu nihče ne oporeka, potem je le vprašanje časa, da bo mednarodnopravno to avstrijsko stališče dobilo svoj prav. Kar bi dejansko bila vsebinska revizija in to se ne bi smelo zgoditi. Če naj ima priglasitev nasledstva kakšen pomen, bi morala Slovenija hkrati tudi povedati kaj vsebinskega.

avstrijska interpretacija

Bi morala pripraviti strategijo ravnanja?

Morala bi vsaj utemeljiti, zakaj ta korak. Utemeljitev bi se morala glasiti, da Slovenija vztraja pri interpretaciji vsebine 7. člena tako, kot ga je razumelo avstrijsko ustavno sodišče pred sprejemanjem nove ustavne zakonodaje. Sicer bi se strinjala s tem, da je prišlo do vsebinskega poslabšanja: da je najmanj sto krajev, če ne več, izgubilo pravico do dvojezične topografije; da je na področju uradnega jezika prišlo v nekaterih občinah do bistvenega poslabšanja in so nekatere med njimi, ki so prej imele potencial postati uradno priznane dvojezične občine, dokončno izpadle; da je v sodstvu zapечатena uporaba slovenščine le pri majhnih podeželskih okrajnih sodiščih, bistvena sodišča v Celovcu, Beljaku, Velikovcu pa nam ne dajejo te možnosti. Tega ne moremo sprejeti. A če se mednarodnopravno s tem nekdo ne bo začel ukvarjati, potem ne bo treba čakati preveč dolgo, da bo tudi mednarodnopravno obveljala avstrijska interpretacija.

Kakšno je stališče manjšinskih organizacij do aktualne civilnodružbene pobude?

Povsem jasnega stališča ni. Če bi se Slovenija odločila za korak, bi ga vsi pozdravili, vendar to ni prva točka na naši agendi. Imamo dosti nujnejših zadev: vprašanje šol, finančne težave, ukinjanje medijev. Kamorkoli pogledamo, imamo hude vsebinske probleme.

Razlog, zakaj bi sam končno bil za priglasi- te nasledstva, je čisto pragmatičen: da bi se debata naposled končala. Že leta dolgo se vrtimo okrog vprašanja, ali naj Slovenija notifikira ali naj ne notifikira, ob tem formalnem koraku pa se pozablja na vsebino 7. člena pogodbe. Sedmi člen velja, ne glede na to, ali se Slovenija vidi kot naslednica ali ne. Je mednarodnopravna pogodba, države podpisnice so velesile – ZDA, Rusija, Velika Britanija, Francija –, Avstrija ne more člena zbrisati z mize. Seveda ni mogoče pričakovati, da se bodo velesile ukvarjale s tem, ali stoji dovolj dvojezičnih tabel ali ne; ali je v kaki občini slovenščina pripuščena kot uradni jezik ali ne. S temi vprašanji se na mednarodnem parketu lahko bavi edinole Slovenija, nihče drug. In odkar mi notranje- državno zaradi ustavnih zakonov nimamo več možnosti, lahko na vsebinske pomanjkljivosti opozarja le še Slovenija. To bi morala narediti, to je dolžna storiti, tudi po notranjedržavni ureditvi, na podlagi 5. člena slovenske ustave. Tega ne dela in to nas moti.

Glede notifikacije je celo slovenska mednarodnopravna stroka razdeljena: profesorja Bohte in Škrkova zagovarjata notifikacijo, tudi nekdanji predsednik Türk; ustavni sodnik, bivši diplomat Petrič, je bliže avstrijskemu stališču. Kako si to razlagate?

No, profesorji Bohte, Škrkova in tudi Türk so se desetletja dolgo bavili s tem vprašanjem, dobro vedo, kaj govorijo. Kar se profesorja Petriča tiče, ne vem, koliko na njegove nazo- re ne vpliva dejstvo, da je dolga leta služboval na Dunaju in morda prevzel to ali ono avstrijsko gledanje. Pri nekaterih diskusijah sem bil navzoč in vedno spet je izstopala argumenta- cija, da problem danes ni več merodajen, češ, svet ima pomembnejše stvari. Drži, vendar to

ni argument. Kljub velikanskim problemom ostajajo tudi malenkostni problemi in v naših odnosih je pač treba rešiti vprašanje 7. člena. Bohte, Škrkova in Türk imajo vsebinsko prav, kar pa nič ne spremeni tega, da je Slovenija priložnosti žal zamudila.

Kaj je tačas za manjšino najbolj pereč problem?

Najbolj boleče vprašanje so finance. Pri rešitvi glasbene šole je pomagala tudi Slovenija, vendar tako, da je preusmerila sredstva iz medijev. Koroška je, kot posledica afere Hypo, pred bankrotom. Povsod, kjer le more, varčuje in črta podpore, to zadene tudi nas, četudi smo najmanj krivi in je manjšina dolgo edina opozarjala na negativne posledice Haiderjeve politike, njegovih avantur. Zdaj pa nas najbolj tepe, vsa leta smo na robu tega, da nekako shajamo. Avstrija manjšinske podpore od leta 1995 ni valorizirala, to pomeni 40-odstotno krčenje, Sloveniji ne gre dobro, tudi tu prihaja do krčenj. Od Koroške na robu bankrota si niti ne upamo česa zahtevati. Manjšina ni bila nikoli zelo razvajena. Zmeraj smo ob pomoči Slovenije komaj financirali naš časopis *Novice*, glasbena šola je vsako leto pod vprašajem. Zdaj je sistemsko rešena, a na račun prepolovitve števila šolarjev. Glede na resnost situacije so vsi presenetljivo tihi.

ADP vsebuje tudi denacifikacijsko klavzulo, vendar Avstrija ni nikoli razčistila s svojo vlogo med drugo svetovno vojno. Je bilo kdaj o tem govora v bilateralnih odnosih? Se v Avstriji o tem kaj govori?

Ne vem, ali se je vprašanje kdaj načenjalo. Problem so vsa desetletja reševali zelo pragmatično, na način, da se o tem ne govori, dokler se ne pojavi konkreten povod. Medtem se je zaradi časovnega odmika problem deloma biološko rešil. Kar se tiče novih pojavov desnega ekstremizma, žal Avstrija ni sama, pojavljajo se drugod po Evropi. Ne bi bilo fer s prstom kazati na Avstrijo, ko pa so na Madžarskem, v Franciji še hujši pojavi. Ta točka ne igra več tolikšne vloge, prav pa bi bilo Avstrijo kljub temu opozarjati na dejstvo, da se ima za državno pogodbo zahvaliti ravno prispevku koroških Slovencev za osvoboditev. Kajti to je bila zahteva zavezniških sil in Avstrija se ni mogla pohvaliti s kako drugo oboroženo uporniško dejavnostjo – razen z dejavnostjo koroških slovenskih partizanov. Žal se te stvari često pozablja, tudi v Sloveniji.

O tem se sploh ne govori.

Povezano je z notranjepolitičnimi razlogi, v katere se ne želim vmešavati.

Vse od članstva v Evropski uniji se v Sloveniji večkrat govori o možnostih na evropski ravni, o evropskem manjšinskem varstvu. Sedmi člen zagotavlja neprimerljivo več. Lahko razložite?

Gre za razliko sto proti nič. Evropskega manjšinskega varstva dejansko ni, obstajajo sicer okvirne konvencije in listina, a to so bolj priporočila, ne nekaj, na kar bi se lahko učinkovito sklicevali, če je treba, tudi pred sodiščem. Člen 7 vsebuje izterljive pravice, in to je velikanska

razlika. Evropska konvencija o človekovih pravicah je sicer postala sestavni del pogodbe o Evropi, a ne vsebuje posebnih manjšinskih pravic. Evropa pozna povsem različne nivoje manjšinske zaščite: na Hrvaškem za dvojezične napise v Vukovarju zahtevajo celo več kot 20-odstotno mejo in tudi to je preveč, vedno znova pride do incidentov; nam je ustavno sodišče potrdilo 10 odstotkov. Naj bi se zdaj opovedali 7. členu? Potem lahko odstranimo še tiste dvojezične table, ki stojijo. Na kaj pa naj se sklicujemo, če ne na 7. člen, ki nam daje pravico do dvojezičnega pouka, najmanj takšnega, kot ga imamo? Menimo, da bi ga bilo treba v moderni interpretaciji bistveno razširiti. Kdor danes pravi, da 7. člen nima več pomena, ta dejansko zagovarja odstranitev še tiste manjšinske zaščite, ki jo imamo. Vse, kar smo doslej notranjedržavno dobili, smo si izborili na podlagi člena 7. Treba je bilo vlagati pritožbe na ustavno sodišče. Notranjeavstrijskega porekla v manjšinski zaščiti pravzaprav ni čisto nič.

Kakšen je pogled na ustavni zakon o dvojezični topografiji z distanco nekaj let?

Zadeva je dvolična. Priznati je treba, da je med prebivalstvom ureditev prinesla konec krčevite konfrontacije, ki ni bila več razumna, konec nekakšnega etnostresa. Na vsem lepem so ljudje začeli na celotno problematiko gledati bolj sproščeno, in to je zelo pomembno za vsakdan. Ni se treba dan za dnem zagovarjati, zakaj si Slovenec. Konec je agresivnih pogledov, tudi občasnih psovok. Marsikaj je postalo lažje. Negativno pa je, da se je z zakonom začelo širiti mišljenje, da je zadeva urejena in ni več nerešenih vprašanj. Kdor se zdaj še oglašja, neti nemir, hoče vrnitev v stare čase. To pač ne drži: seznam nerešenih vprašanj je dolg, čim dlje ga ne rešujemo, daljši postaja. Ni se zgodilo tisto, kar so obljubljali ob sprejemanju zakonodaje: da bo namreč na prostovoljni ravni možno narediti bistveno več od zakonsko določenega minimuma. Zgodilo se ni nič, strogo so naredili le tisto, kar je v ustavnem zakonu zapisano, deloma niti tega ne v celoti.

Nameščenih je bilo kakih 170 tabel. Domišljali smo si, da je to začetek. Je zdaj konec zgodbe?

Na Koroškem prevladuje mišljenje, da je konec. Do zdaj ni bilo možno postaviti niti enega dodatnega dvojezičnega napisa. Poglejte primer kraja Sele pri Žitarji vasi: tam si je neki domačin naredil delo, šel po vseh hišah, od dveh tretjin je zbral podpis, da bi želeli dvojezični napis. Občina si ga ne upa postaviti. Torej niti tam, kjer večina vaščanov zagovarja dvojezičnost, to ni bilo možno. Še zmeraj obstajajo absurdne zadeve: v občini Škocjan krajani določenih vasi smejo uporabljati slovenščino na občini, pred istim uradnikom in isto občino pa krajani iz drugih vasi tega ne smejo. Nad minimumom iz leta 2011 se skratka ni zgodilo nič. To ne ustreza tistemu, kar so stalno obljubljali tistim, ki so se pogajali. Sam niti nisem verjel v to.

Lahko manjšina sploh še kaj doseže? Kaj se dogaja s 7. členom po sprejetju ustavnega zakona? Ni več del avstrijskega pravnega reda?

Mednarodno pravo ni tako zelo trdno kot nacionalno pravo, ki je ulito v zakone. Če ga subjekti prenehajo uporabljati, zelo hitro izgubi veljavo. To je naš problem 7. člena. Če Avstrija trdi, da je, kar se tiče topografije in jezika, člen izpolnjen, čeprav mi vemo, da ni, potem je le vprašanje časa, da bo mednarodnopravno to avstrijsko stališče dobilo svoj prav.

Je slejkoprej del avstrijskega notranjedržavnega pravnega reda, le da je ustavno sodišče v enem primeru že odločilo, da kar se tiče topografije in uradnega jezika, je nova ureditev izpodrinila 7. člen. Sedmi člen ostaja za Avstrijo mednarodnopravna objektivna obveza, ne daje pa več subjektivnih pravic posameznim pripadnikom manjšine pri topografiji in uradnem jeziku. Notranjedržavno v tem delu člen 7 za nas ne velja več, za Slovenijo pa, ona bi se nanj lahko sklicevala.

To se nanaša tudi na vaše akcije: gre za pritožbe na mandatne kazni, ki so izzvale mnenja ustavnega sodišča ...

Niso več mogoče, zavestno so jih onemogočili. Zato so šli v spremembe v ustavnem rangi, kar je njegova zloba. Kje pa je še v ustavi zapisano, da mora neka vas imeti dvojezično tablo? To je neumnost. Zgodilo se je ravno z namenom, da onemogočijo nadaljnje postopke pred ustavnim sodiščem. Saj so vedeli, kako bi se ti končali.

In kaj še ostane? Internacionalizacija 7. člena kot taka?

Seveda, ostaja internacionalizacija, ostaja oza- veščanje o določenih absurdih, ki jih vsebuje nova ureditev. Ravno pred kratkim sta slovenska posojilnica in slovensko kulturno društvo v Dobrli vasi podpisala pogodbo, ki bi jo bilo treba izvesti tudi v zemljiški knjigi. Ker sta ustanovi pogodbo med sabo sklepali v slovenščini, je bila v zemljiški knjigi zavrnjena z argumentom, da pred pristojnim sodiščem slovenščina ni uradni jezik. Torej bi morali celo slovenski ustanovi med seboj, v kraju, ki ima dvojezični krajevni napis, sklepati pogodbo v nemščini, kar je absurdno. Na problem smo pred kratkim opozorili pravosodnega ministra, ga pozvali, naj se loti popravkov. Odgovora še nimamo, ne vem, ali ga bomo dobili. A dokler javnost takih zadev ne ve, ni nobenega pritiska v smer, da bi se kaj spremenilo. Ostaja pri mnenju, da je vse v najlepšem redu in moramo biti veseli, da je vprašanje končno rešeno.

Kako je videti internacionalizacija manjšinskega vprašanja? Na kateri evropski ravni jo lahko sprožiš?

Slovenija ima dosti instrumentov, saj je tudi v preteklosti od časa do časa pokazala, da jih zna uporabljati. To je na primer evropski svet, tudi v raznih gremijih Evropske unije bi se dalo kaj narediti. Pravice, ki gredo nam, recimo pri uradnem jeziku, hkrati gredo tudi državljanom Republike Slovenije. Tudi slovenskim državljanom ne bi bilo v škodo, če bi lahko pred sodiščem v Celovcu uporabljali slovenščino, to bi bistveno olajšalo poslovanje. Slovenija bi imela možnost opozarjanja ostalih signatarnih sil državne pogodbe, kaj po njenem mnenju ni v redu. Ne drži, da se ZDA in predvsem Rusija – Velika Britanija in Francija manj – sploh ne bi zanimali, kaj se tu dogaja. Enkrat na leto, približno v takšnih presledkih, se predstavniki obeh držav pri raznih manjšinskih predstavnikih pozanimajo, kakšno je trenutno mnenje. To pomeni, da jih zanima. Mogoče je, da ima Rusija pri tem kake no- ▶

“ Prav bi bilo Avstrijo opozarjati, da se ima za ADP zahvaliti prispevku koroških Slovencev za osvoboditev. To je bila zahteva za vezniških sil in Avstrija se ni mogla pohvaliti s kako drugo oboroženo uporniško dejavnostjo – razen z dejavnostjo koroških slovenskih partizanov.

“ Ne drži, da se ZDA in predvsem Rusija [podpisnici ADP] sploh ne bi zanimali, kaj se dogaja. Približno enkrat na leto se predstavniki obeh držav pri manjšinskih predstavnikih pozanimajo, kakšno je trenutno mnenje. To pomeni, da jih zanima.

tranje interese, a tukaj ni tema. Slovenija bi že imela dovolj možnosti in Avstrija na takšne pritiske reagira občutljivo. Slovenski diplomati sami bolje vedo, kateri koraki so primerni, a samo dejstvo, da na diplomatski ravni sporna vprašanja tematiziraš, včasih privede do večje pripravljenosti, da se kaj stori. Če pa se to ne dogaja, čemu naj bi se Avstrija lotila vprašanja, ki ga po njenem mnenju ni več?

Kolikokrat ste sploh občutili, da matična država resno na mizo postavlja manjšinsko zadevo? Najbrž redko?

Kdaj pa kdaj in v veliki meri odvisno od osebnih prizadetosti diplomatov, ki so bili dejavni na tem področju. Nekateri so bili odkrito prizadeti, drugih ni zanimalo. Vedno smo bili notranjepolitični drobni slovenske politike; če je bilo ravno primerno, smo bili tema, sicer so na nas pozabili. To ni državniški odnos, ki naj bi ga Slovenija imela do zamejstva.

Neodvisno od tega gre tudi za vprašanje ministra za Slovence po svetu. Je to dejansko najboljša taktika, da manjšinske zadeve naseliš tam? Za druge člane vlade potem manjšina ni več tema, v razmerju do avstrijskih kolegov minister nima politične teže. Stvar bi bila čisto drugačna, če bi bile naše zadeve pri premieru ali zunanjem ministru. Slovenija se je elegantno znebila sitnega vprašanja, nekateri predstavniki manjšine pa še ploskajo temu, češ, imamo svojega ministra. In vendar smo izgubili politično težo.

Kako se je v preteklih več kot dveh desetletjih spreminjal odnos matice do manjšine? Verjetno so obstajale različne faze.

Začelo se je z evforijo. Prepričani smo bili, da bo vse bolje, ker se je Avstrija bala velike, močne Jugoslavije in komunističnega sistema, v demokraciji pa bomo rešili probleme. Potrebovali smo kakih deset let, da smo ugotovili, da smo nasedli sanjam. Trajalo je, da smo si opomogli od tega spoznanja. Začeli smo z nekaterimi projekti, izkazalo se je, da izhajamo iz napačnih predpostavk: da za izvoljeno zastopstvo manjšine, ki naj bo pogovorni partner na avstrijski in slovenski strani, ne ena ne druga nimata interesa. In ko smo debatirali o teh zadevah, smo pozabili na druge bistvene reči. Sledila je faza pričakovanja, da bo po pravni poti možno kaj doseči, da je pravna država naša velika zaveznica, zaradi česar politiki tako ali tako ni treba nič narediti. To se je samo deloma uresničilo. Na koncu smo ugotovili, da je država v tej točki izigrala pravno državo in spremenila pravila igre. Od tega trenutka naprej ugotavljamo, da zanimanje za manjšino hitro popušča, vedno težje je opozarjati na sporna vprašanja. V tem procesu sicer medčloveški odnosi postajajo boljši, vendar zelo izgubljam težo. Postali smo marginalen problem.

Slovinci ste na Koroškem intelektualna elita, najbolj izobraženi, a vendar nemočni. Nekdaj ste predstavljali 30 odstotkov, zdaj štiri odstotke prebivalstva. Koliko še pomenite?

Smo v odločilni fazi za to, ali bodo koroški Slovenci še kaj pomenili ali ne. Tisti, ki so ostali, so

nadpovprečno dobro izobraženi, so neke vrste elita, ker tisto, kar ni bilo elitno, je šlo v asimilacijo. Nimamo pa odgovorov na procese urbanizacije, ki se tičejo tudi koroških Slovencev, na globalizacijo. Vidimo koroške Slovence, ki so zelo uspešni na Dunaju, na mednarodnem nivoju, v Ljubljani. Za sposobnosti, ki smo jih razvili, pa doma, v Železni Kapli ali Seljah, ni potrebe. Nevarnost za obstoj koroških Slovencev je, da se bomo porazgubili v urbanih središčih in tam ostali neke vrste skupina, ki se srečuje in ji gre dobro, a ne pomeni več manjšinskega prebivalstva kot takega. Nosilec manjšine na dvojezičnem ozemlju grozi, da jih bo zmanjkalo. Že zdavnaj bi morali razmišljati o konceptih, kako povezovati skupine z Dunaja in izven Avstrije z dvojezičnim ozemljem, kako dajati možnosti uporabi slovenščine na drugih ravneh. V času spletnih povezav to ne bi smelo biti nobena težava. Predolgo smo se po sili razmer ukvarjali s tem, da bomo ohranili teritorialni obseg manjšinske zaščite na dvojezičnem ozemlju, nismo pa razvili recepta, kaj z ljudmi, ki se preselijo in niso več tu.

Večina koroških Slovencev je obupala, se podredila. Je določena asimilacija nujna, vsaj v smislu, da sprejmeš dvojezičnost? Ker, kot pravi Maja Haderlap, slovenščina je neslišna. Kako gledate na to?

Dvojezičnost je absolutna nuja, ne boste več našli koroškega Slovenca, ki ne bi bil dvojezičen. In tudi pri rabi slovenščine ne gre za to, temveč za priznavanje lastne identitete. Problem je, da slovenščina čedalje bolj izgublja funkcionalnost, večina koroških Slovencev bi imela danes težave, da bi sploh razumela določena slovenska besedila. Zato imamo takšne težave pri uvajanju slovenščine kot uradnega jezika, pravna slovenščina je za večino nera-

zumljiva, niso imeli stika z njo. Vedno večja je tudi razlika med slovenščino, ki se uporablja v Sloveniji, in tukajšnjo. Nekateri celo govorijo, da se je v 95 letih, odkar je nastala meja na Karavankah, tukaj začel razvijati samostojen narod. Nekaj resnice je v tem, ravno zaradi šibkosti pri uporabi slovenščine manjšina toliko bolj potrebuje podporo. Danes se moraš pač zavestno odločiti za to, da hočeš biti koroški Slovenec. Avtomatično ne gre več. Če družina govori slovensko, je to premalo. Nekdo se v mladosti odloči za to, da hoče svojo slovensko identiteto živeti.

Koliko zavedanja je v avstrijski javnosti, da so vaše pravice nekaj, kar vam pripada?

Dlje ko gremo od Koroške, bolj je ta zavest razvita. Na Dunaju, Predarlskem, Tirolskem razumejo naše potrebe bolje kot na Koroškem. Morda ima to opraviti s tem, da imajo prebivalci Predarlške in Tirolci pred očmi Južno Tirolsko, vidijo, kako se da zadeve drugače urediti. Oziroma da na Dunaju, v urbanem, kulturno raznovrstnem centru, ne razmišljajo tako ozko kot tu, kjer se počasi otesajo bramborske mentalitete, ki jo je politika dolgo prikazovala kot nujno. Pri mlajših se krepi zavest, hkrati poteka vzporeden razvoj: po eni strani so manjšinske zahteve samoumevne, obenem slišimo, kaj vendar hočete, svet je globalen, gre za angleščino, internacionalnost.

Omenili ste Južno Tirolsko. To je zgodba, ki kaže diametralno različen razvoj od slovenske manjšine na Koroškem. Avstrija je zelo dvojezična država. Jo Slovenija kaj spomni na dvojna merila?

Ne vem. Zanimivo bi bilo organizirati kak simpozij, primerjati razvoj Južne Tirolske in južne Koroške. Po koncu prve vojne in razpa-

du monarhije so bile razmere v obeh primerih zelo podobne: po številčnosti tako Slovencev tu kot Nemcev tam, po dejstvu, da smo čez noč postali manjšina, oboji preživeli fašizem in poskuse nasilnega raznarodovanja. In primerjajte rezultate danes. So kot dan in noč. Nekaj je bilo tam prav in tu narobe.

Vse, kar je manjšina dosegla, je dosegla po pravni, ne politični poti. Se je sploh bilo smiselno politično pogajati, ko pa je Slovenija dobila samo drobtinice?

No ja, ne vem, koliko je bilo resnih političnih poskusov. Slovenija ni v vlogi, da bi lahko nekaj terjala, ker je premajhna in ima tudi gospodarske težave. Ampak občutka, da zelo resno kaj zahteva na politični ravni, nisem imel. Obstajalo je zanašanje na to, da bo pravna država stvari uredila in da ni treba zahtevati več kot spoštovanje pravne države.

Je Slovenija po letu 1991 zapravila samo notifikacijo nasledstva avstrijske državne pogodbe ali tudi ni ubranila 7. člena?

Ne zanemarjamo pomoči Slovenije, brez tega bi bila situacija bistveno slabša. Hvaležni smo tudi za vso finančno pomoč, brez nje ne bi mogli vzdrževati naših struktur. Kratko malo pa ne razumem, zakaj Slovenija Avstrije ne opozarja na njene obveznosti. Dolžnost Avstrije je, da omogoča financiranje naših medijev in naše kulturne dejavnosti. Kako to, da mora gospodarsko šibkejša Slovenija nositi breme? Po ustavi se je sicer notranjedlyavno obvezala, da bo to počela, ampak gre za izpolnjevanje avstrijske naloge. Čisto upravičeno bi lahko avstrijskim partnerjem povedala, da mora tega pravzaprav enkrat biti konec.